

Žatva 2026: Problémom je to, čo ostáva na poliach

Tohtoročná žatva prináša zatiaľ dvojité obrazy. Pri obilninách a repke sa vďaka zrážkam v niektorých kľúčových obdobiach podarilo dosiahnuť výsledky lepšie, než sa pôvodne očakávalo. Zároveň však extrémne sucho ukázalo, aké zraniteľné sú jarné plodiny a najmä krmovinová základňa.

Sme v žatevnom finále - k 20. augustu bolo za členskú základňu Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory hustosiate obilniny pozberané z približne 97 percent výmery a repka z 99 percent. Pri ozimninách možno hovoriť o priemerných až mierne podpriemerných úrodách, pri jarných obilninách sa očakávajú skôr podpriemerné výsledky.

Celkový obraz tak nepotvrdilo tie úplne najhoršie obavy pri obilninách. To však neznamená, že slovenské poľnohospodárstvo môže tohtoročnú žatvu považovať za úspešnú. Rozhodujúce totiž nebolo iba to, koľko obilia sa podarilo zozbierať. Čoraz väčším problémom je nízka produkcia slamy a predovšetkým stav krmovínovej základne.

Najväčší problém je pred nami

Kým výsledky obilnín môžu byť pri konečnom zúčtovaní hodnotené ako priemerné alebo mierne podpriemerné, oveľa väčšie obavy vyvoláva krmovinová základňa. Sucho zasiahlo lucernu, datelinotrávy, trávy, trvalé trávne porasty aj ďalšie objemové krmoviny.

Prvá kosba lucerny priniesla podľa regionálnych hlásení výpadky približne 30 až 40 percent, pri druhej kosbe už viac ako 50 percent. Na niektorých miestach, kde by bežná kosba priniesla 7 až 12 ton sušiny z hektára, sa podarilo získať iba 2 až 3 tony. Pasienky pre hovädzí dobytok a ovce majú miestami iba polovicu bežnej produkcie. Pri sene sa očakáva výpadok 40 až 50 percent.

To je pre živočíšnu výrobu zásadný problém. Náklady na výrobu krmiva totiž zostávajú prakticky rovnaké bez ohľadu na to, koľko hmoty sa z hektára podarí zozbierať. Poľnohospodár tak vynakladá

rovnaké náklady na pôdu, osivo, hnojivá, ochranu rastlín či techniku, ale výsledkom je podstatne menšie množstvo krmiva.

Na Trenčiansku poľnohospodári hlásili výpadok sena medzi 40 a 50 percentami. Ak vlni podnik vyrobil napríklad 200 balíkov sena, tento rok ich môže mať iba približne 100. Staré zásoby sa pritom rýchlo míňajú. Bežne sa časť sena vyváža, tento rok však chovatelia potrebujú, aby zostalo na Slovensku a skončilo v slovenských maštaliach.

V niektorých regiónoch už farmári krmoviny nakupujú. Problémom však je, že sucho nezasiahlo iba jednu časť Slovenska. Nedostatok krmív sa objavuje vo viacerých regiónoch a možnosti nákupu sa preto postupne zužujú.

Ak nebude dostatok sena, siláže a ďalších krmív, chovatelia budú musieť upravovať krmné dávky alebo znižovať stavy zvierat. To môže znamenať pokles dojivosti a následne aj zníženie podielu slovenského mlieka na trhu. V niektorých regiónoch už hlásia aj predaj hovädzieho dobytku a oviec. Dôvodom nie je ekonomické rozhodnutie farmára, ale jednoducho nedostatok pastvy, vody a krmiva.

Ak sa situácia nezlepší, problém sa môže v ďalších mesiacoch prehĺbiť. To, čo sa dnes môže javiť ako problém jednej úrody, sa tak môže na jeseň a v zime premeniť na problém živočíšnej výroby.

Kukurica, slnečnica a sója sú pod veľkým tlakom

Ďalšou kapitolou sú plodiny, ktoré sa ešte len budú zbierať. Ide najmä o kukuricu na zrno a siláž, slnečnicu a sóju. Práve pri nich môže byť konečná bilancia omnoho horšia ako pri obilninách.

Kukurica je mimoriadne citlivá na nedostatok vody v období opelenia a tvorby zŕn. Na piesočnatých pôdach boli už v júli zaznamenané porasty, ktoré vysychali. Listy sa počas dňa výrazne stáčali, rastliny zaostávali v raste a na niektorých miestach boli poškodenia veľmi vážne.

Slnečnica v období kvitnutia predčasne vädla a vytvárala menšie úbory. Sója zaostávala vo vývoji a v zasiahnutých častiach dochádzalo k opadávaní kvetov.

V Galante sa pri kukurici a slnečnici predpokladali výpadky 30 až 50 percent oproti päťročnému priemeru. V Michalovciach a Sobranceiach sa neskôr odhadovalo, že úroda slnečnice, kukurice a sóje môže byť v dôsledku sucha nižšia až o polovicu. Podobné obavy prichádzali aj z ďalších regiónov.

Konečná bilancia týchto plodín preto ešte nie je známa. O výsledku rozhodne počasie v najbližších týždňoch. Porasty však vstupujú do záverečných fáz vegetácie už výrazne oslabené a na mnohých miestach bolo poškodenie suchom nezvratné.

Obilie prekvapilo, rozdiely medzi parcelami sú však obrovské

Doterajšie výsledky žatvy ukázali, že pri obilninách zohrávali rozhodujúcu úlohu lokálne zrážky a kvalita pôdy. Aj v rámci jedného poľnohospodárskeho podniku mohli byť rozdiely medzi parcelami mimoriadne výrazné.

Kým na jednej parcele bola úroda blízko priemeru alebo dokonca nad ním, o niekoľko stoviek metrov či kilometrov ďalej mohla byť výrazne podpriemerná. Rozdiely boli zvlášť výrazné na ľahkých a piesočnatých pôdach, ktoré nedokážu udržať dostatok vody.

Na Záhorí napríklad poľnohospodári uvádzali rozdiely vo výnosoch jačmeňa od približne 1,5 tony na hektár na piesočnatých pôdach až po približne 7 ton na hektár na kvalitnejších pôdach, kde mala rastlina lepšiu možnosť čerpať vodu.

V suchom roku sa tak „výnosové nožnice“ medzi jednotlivými pôdami otvárajú omnoho viac než v rokoch s vyšším úhrnom jarných zrážok. Podobnú situáciu hlásili aj z Komárna. Na jednej parcele mohla byť úroda rekordná, zatiaľ čo o kilometer ďalej bola podpriemerná.

V regióne Košíc napríklad ozimná pšenica dosiahla priemernú úrodu 5,52 tony na hektár, ozimný jačmeň 6,24 tony a jarný jačmeň len 3,8 tony. Na východoslovenskej nížine však poľnohospodári zároveň upozorňujú na žalostný stav objemových krmovín a kukurice.

Závlahy pomáhajú, ale nie všade

Tohtoročná situácia zároveň ukazuje, aký význam majú funkčné závlahové systémy. Tam, kde sú k dispozícii, pracovali na plné obrátky a začali sa využívať podstatne skôr než v minulých rokoch.

Zavlažovali sa dokonca aj plodiny, ktoré sa v minulosti bežne nezavlažovali, napríklad slnečnica. V niektorých podnikoch sa využila aj predsejbová závlaha pri množiteľských porastoch kukurice.

Závlahy však nie sú riešením pre väčšinu slovenských poľnohospodárov. V niektorých regiónoch je infraštruktúra poškodená alebo prakticky neexistuje. Na Záhori je navyše problémom nízky stav vody v povrchových zdrojoch.

Rieka Morava mala taký nízky stav, že bola odstavená kompa v Záhorskej Vsi, a nízke prietoky potokov komplikovali aj využívanie existujúcich závlah.

Obnova závlahovej infraštruktúry preto zostáva jednou z dôležitých úloh do budúcnosti. Samotné zavlažovanie však nebude stačiť. Slovensko bude musieť zároveň riešiť zadržiavanie vody v krajine a schopnosť pôdy vodu udržať.

Poľnohospodári menia oseedné postupy

Na meniaci sa podmienky sa farmári snažia reagovať už teraz. V niektorých podnikoch menia oseedné postupy a zvyšujú podiel ozimných plodín na úkor jarných.

Dôvod je jednoduchý – oziminy využívajú zimnú a skorú jarnú vlahu, zatiaľ čo jarné plodiny sú odkázané na vodu v období, keď jej začína byť v pôde čoraz menej.

Farmári zároveň skúšajú plodiny, ktoré lepšie znášajú sucho. Kukuricu v niektorých oblastiach nahrádza cirok, vracajú sa pokusy so slnečnicou a do osevov sa pridáva aj mak.

Využívajú sa pôdoochranné a minimalizačné technológie, ktoré majú obmedzovať straty vody a pôdy. Dôležitá je aj pestovateľská diverzifikácia, viacročné krmoviny, medziplodiny, hospodárske hnojivá či ochranné pásy a vetrolamy.

Dôležitá je pritom samotná kvalita pôdy. Tohtoročná žatva ukázala, že pôda, ktorá dokáže zadržať a sprístupniť rastlinám viac vody, dokáže v extrémnom suchu výrazne zmierniť jeho dopady. Naopak, ľahké piesočnaté pôdy sa vysušujú veľmi rýchlo a rozdiel vo výnosoch môže byť obrovský.

Sucho nie je iba problémom jedného roka

Tohtoročná žatva zároveň ukazuje, že problém nemožno riešiť iba mimoriadnou pomocou po jednej suchej sezóne. Poľnohospodári čoraz častejšie hovoria o opakovanom nedostatku zrážok.

Na Záhori napríklad evidujú viacero suchých rokov za poslednú dekádu a v niektorých oblastiach je deficit zrážok dlhodobý. Tohtoročné extrémne teploty navyše prišli nezvyčajne skoro.

Práve preto bude potrebné meniť spôsob, akým sa na vodu v poľnohospodárstve pozeráme. Funkčné závlahy sú nevyhnutné, rovnako však aj opatrenia, ktoré pomôžu vodu zadržať v pôde a krajine.

SPPK preto navrhuje, aby sa vodozádržné opatrenia dostali medzi podporované opatrenia v rámci poľnohospodárskych podpôr a aby sa s nimi počítalo aj v programovom období 2028 – 2034.

Rovnako dôležité bude prispôbiť podmienky podpôr realite. Poľnohospodár môže splniť všetky podmienky pri zakladaní porastu, no následne môže byť porast poškodený extrémnym suchom, ktoré nemá ako ovplyvniť.

Ak sa takýto stav nezohľadní pri kontrolách, farmár môže prísť o podporu napriek tomu, že urobil všetko potrebné. SPPK preto upozorňuje na potrebu pripraviť účinné administratívne a kontrolné postupy pre prípady poškodenia porastov výkyvmi počasia.

Ako sa žatva začala

Tohtoročná žatva sa začala na Slovensku o jeden až dva týždne skôr ako zvyčajne. V závislosti od regiónu prišli prvé kombajny na polia o 7 až 14 dní skôr oproti bežným termínom.

Na juhu a juhozápade Slovenska sa zber ozimného jačmeňa začal už v polovici júna. V okrese Komárno začali žať 12. júna, v Trnave 18. júna a v Galante 20. júna. V niektorých ďalších regiónoch sa zber rozbíhal v poslednom júnovom týždni.

Na severe Slovenska sa naopak žatva začala až počas júla a v niektorých vyššie položených oblastiach ešte neskôr.

Tohtoročná sezóna je tak ďalším varovaním, že voda sa stáva jedným z najdôležitejších výrobných faktorov slovenského poľnohospodárstva. Žatva 2026 preto nebude iba o tom, koľko ton obilia skončilo v skladoch. Jej skutočnú bilanciu ukážu až nasledujúce mesiace – podľa toho, koľko krmiva zostane pre hospodárske zvieratá, aké budú výsledky kukurice, slnečnice a sóje a ako sa poľnohospodári vyrovnajú s rastúcimi nákladmi a nízkymi výkupnými cenami.